

rusland = circusland

De auteur van deze bijdrage, André Minne (schrijver van het boek 'Circusmensen') in gezelschap van de twee repriseclowns uit het programma 1974 van het Circus van Moskou (zowel te Brussel als te... Moskou!) Stanislav Chtchoekine (rechts) en Valeri Serebriakov (links).

Brussel heeft in 1956 — toen het Staats-circus van Moskou voor de eerste maal buiten de eigen landsgrenzen was opgetreden tijdens het Internationaal Circusfestival te Warschau — het voorrecht gehad dit gezelschap voor de eerste maal buiten het 'ijzeren gordijn' in West-Europa te brengen.

Deze voorstellingen die werden bijgewoond door circusprominenten uit geheel Europa en zelfs uit Amerika, waren een echte revelatie en bevestigden de indrukken die circusliefhebbers in het westen hadden kunnen opdoen door enkele rolprenten van de Centrale Studio voor Dokumentaire Film te Moskou, die ze voor de eerste maal hadden kunnen bijwonen tijdens bijeenkomsten te Amsterdam (sinds 1951) van de Nederlandse Club van Circusvrienden.

(Die films bestonden uit een opeenvolging van nummers, opgenomen in verscheidene circussen van de Sovjetunie, waar 50 vaste circusgebouwen bestaan en 25 (reizende) tentcircussen. De 6000 artiesten voor deze circussen worden afgeleverd door een staats-circusschool te Moskou).

Sinds die première op 1 februari 1956 in het Koninklijk Circus te Brussel, was het Circus van Moskou voor gans Europa eerste, voor de rest van de wereld daarna, een begrip geworden. De USSR stuurde haar circussen over gans de wereld uit, als ambassadeur van haar circensische kunst op het hoogste niveau.

Circus van Moskou werd een toverformule voor het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel, dat weet dat het telkens gouden zaakjes doet als het dit gezelschap naar onze hoofdstad kan brengen. Zo konden we voorstellingen van het Circus van Moskou te Brussel zien in 1956, 1958, 1963, 1966 (Circus op IJs!), 1970, 1971 en 1974.

Nurken beweerden dat het niet moeilijk was voor de Russen om superieure voorstellingen naar het Westen te zenden. „Ze kunnen immers selecteren uit een enorm potentieel en verenigen 15 topnummers in één programma om het publiek in het westen te overbluffen”, was hun argument.

Deze redenering is volkomen fout. Want wat we telkens van het Circus van

Moskou hebben kunnen zien, is eenvoudig het produkt van een circuskultuur, bevoorrecht (sinds 1919) door de Staat en geherwaardeerd door de circusschool (gesticht in 1927), waardoor het circus in de USSR van een volkskunst is geworden tot een kunst voor het volk.

Een vakantiereis deze zomer 1974 — naar Moskou, Leningrad en Kiev — stelde mij in de gelegenheid dit zelf te ervaren.

Driekwart van het programma van het Circus van Moskou dat van 10 januari tot 10 februari 1974 in het Koninklijk Circus te Brussel gasteerde, zag ik terug in het nieuw circusgebouw te Moskou. Wat men naar het buitenland stuurt is dus een normaal programma dat de Russische circusliefhebber dagelijks te Moskou zelf kan zien.

In het oud circusgebouw te Moskou zag ik een programma waarvan nog geen enkel nummer te zien was tijdens de zeven voorstellingen die het Circus van Moskou sinds 1956 te Brussel heeft gegeven. Die nummers stonden op zulk hoog peil dat het mij verwonderde dat de Russen nooit dergelijke

Tvestnoi-Boulevard nr. 13 te Moskou : Het publiek verdringt zich op de trappen van het oud circusgebouw, waar eens de legendarische Albert Salamonski directeur was, maar nu modern circus wordt gebracht op het hoogste niveau.

artiesten naar het buitenland hadden gestuurd. Ook hier kreeg het dagelijks publiek dus circensische kunst op het hoogste niveau. Dat publiek krijgt de circuskunst die het verdient, want het is het beste circuspubliek ter wereld. Na elk nummer wordt geestdriftig en op ritmische wijze in de handen geklapt. En dat publiek draagt het circus in zijn hart. Alle dagen zijn de vaste en tentcircussen uitverkocht ! Voor een entreekaartje betaalt met 1 roebel en 60 kopek, dat is ongeveer 80 B.F., waarvoor men in het oud gebouw te Moskou in hogere regionen zit op het amfiteater; maar 's anderendaags, in het nieuw gebouw, op de

6e rij. En te Leningrad, in een tentcircus, op de tweede rij stoelen. Eenheidsprijs. Wie er het vlugst bij was om kaartjes te kopen, kreeg de beste plaatsen...

Circuskultuur

Van een circuscrisis — die oorzaak is dat, sinds een tiental jaren, in het westen zoveel ondernemingen over de kop zijn gegaan — is geen sprake in Rusland. Het beroemde Engelse circus *Bertram Mills* dat sinds 1920 tijdens de kerst- en nieuwjaarsperiode elk jaar één maand circus bracht in de *Olympia Hall* te Londen, heeft opgehouden te bestaan in de stad waar eens de wieg

stond van het modern circus, dank zij de pionier Philip Astley (1742-1814). Terzelfdertijd werd te Moskou begonnen met de bouw van een ultra-modern circusgebouw. En omstreeks dezelfde tijd werd te Parijs het eens zo beroemde Circus Médrano gesloopt. Terwijl in andere steden — zelfs in de verst afgelegen republieken — van de Sovjetunie, nieuwe circussen worden gebouwd. De liefde voor het circus dateert bij het Russische volk niet van gisteren. Rusland bezat al een stevige circuskultuur sinds de 19e eeuw. Daarvan getuigen in hun boeken deskundigen als de Fransman Henry Thétard¹ en de Nederlander Jo van Doveren². Thétard herinnert in zijn historisch werk aan de Franse (circus)ruiers Tourniaire, Cuzent en Soulier, die tussen 1830 en 1850 het circensisch spektakel in Rusland animeerden, maar er slechts op doorreis waren. Het was de Duitser Magnus Hinne (1819-1890) die met zijn circus groot succes boekte in Rusland — dat zijn tweede vaderland werd — en in 1868 vaste circusgebouwen liet oprichten te St.-Petersburg en te Moskou. In 1875 werd Hinne opgevolgd door zijn schoonzoon, de Italiaanse ruiter Geatano Ciniselli (1815-1881) die, op zijn beurt, als directeur van het Keizerlijk Circus van Moskou werd opgevolgd door de legendarische figuur Albert Salamonski (1839-1913) die in 1873 een eigen circus had opgericht en in 1879 naar Rusland was gekomen. De zoon van Ciniselli volgde zijn vader op als directeur van het Circus van St.-Petersburg. „Er bestaat geen land waar de belangstelling voor het circus zo groot is als Rusland. Er was vroeger dan ook geen echt artiest uit de grote internationale circuswereld, die niet geruime tijd in Rusland had gewerkt”, schreef Ja van Doveren.

Dit herinnert er mij aan dat b.v. de beroemde Italiaans-Franse clowns Fratellini — dat wil zeggen, vader Gustave met zijn zonen Paul en François — gedurende 10 jaar (van 1885 tot 1895) in Russische circussen hebben gewerkt. Albert, de jongste zoon, werd trouwens geboren te Moskou, op 27 januari 1885 en debuteerde er op 5-jarige leeftijd in de piste.

Schilderachtige beschrijvingen over die tijd en hun avonturen met directeur Albert Salamonski kan men lezen in de boeken over de Fratellini van Pierre Marie³ en van Henry Thétard⁴ en in de herinneringen geschreven door Albert Fratellini zelf⁵.

Staatsaangelegenheid

De eerste jaren na de Sovjetrevolutie van 1917 had het circus in Rusland met grote moeilijkheden af te rekenen. Er was een

sterke stroming voor de afschaffing van het circensisch spektakel dat werd beschouwd als een uitwas van de burgerlijke kunst, een doelbewuste verheerlijking van de brute kracht. Vooral had men het tegen de 'mediocriteit en de kitsch', die in het circus als authentieke kunst werd voorgesteld. Deze extreme stromingen werden echter ingedijkt door de Volkscommissaris van Onderwijs, Anatoli Loenatsjarski.

De basis van het Sovjetcircus als staatsinstelling werd in 1919 gelegd met het door Lenin ondertekende 'Besluit tot gelijk-schakeling van het toneelwezen', waarin werd vastgelegd dat het circus een kunst was die het volk evenzeer nodig had als de toneelkunst.

Ondanks het feit dat het circus daarna werd verheven tot staatsinstelling, kende het nog moeilijkheden. In de programma's traden veel buitenlandse artiesten op, van wier medewerking echter moest worden afgezien in verband met de deviezennood waarmee de jonge USSR te kampen had. (Nu zijn de rollen omgekeerd : als Rusland zijn *Circus van Moskou* uitzendt naar alle windstreken — zowel naar Amerika als Japan, naar Australië als naar West-Europa, vormt dit een rijke bron voor buitenlandse deviezen !)

In die moeilijke beginperiode kwam echter steun uit een onverwachte hoek : bekende kunstschilders, toneel- en filmregisseurs, schrijvers en beeldhouwers, hebben zich ingezet voor de herwaardering van het circus, waardoor het de allerpopulairste vorm van ontspanning is geworden. Jaarlijks bezoeken 50 miljoen Russen het circus.

Het oud circusgebouw te Moskou

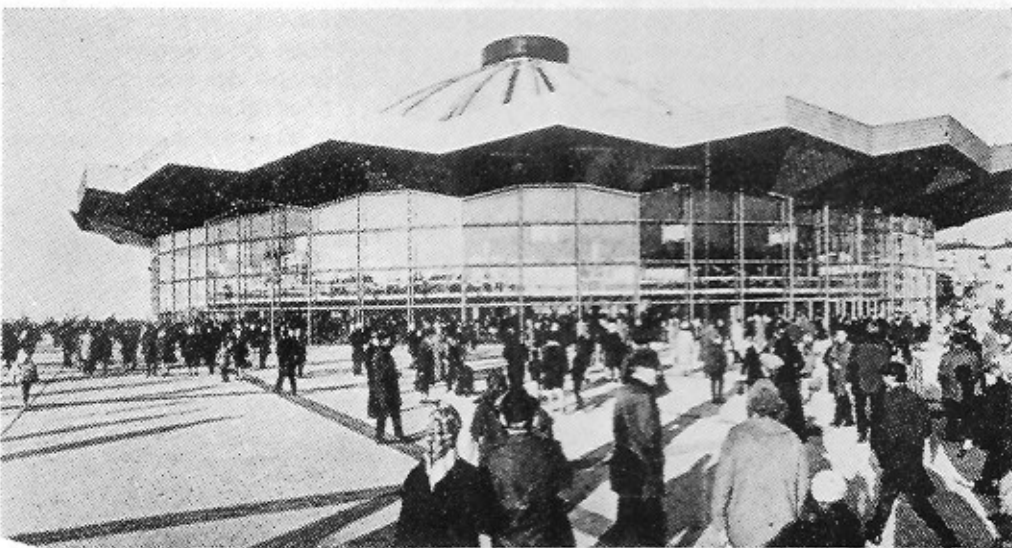
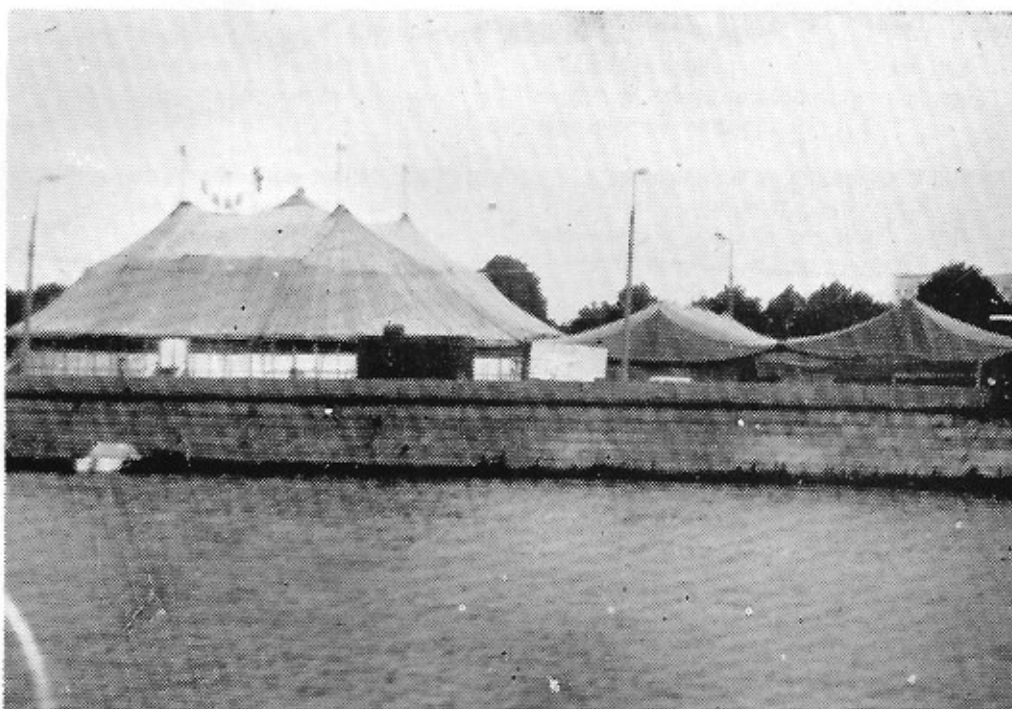
Een eerste circusvoorstelling te Moskou woonde ik bij in het oud gebouw, aan de Tsvetsnoi-Boulevard nr. 13, gebouw dat dateert uit de tijd van de al genoemde directeur Salamonski, toen het circus nog 'Keizerlijk' was. Boven de gevel staan de letters UNPK (het russische woord CYRK, in russisch schrift) en boven de ingang twee steigerpaarden.

De voorgevel is in 1925 wat gemoderniseerd, maar binnenin is het gebouw weinig veranderd : ouderwets, maar zichtbaar goed onderhouden. Het draagt de stempel van de tijd waarin het werd gebouwd : overdadig versierde kantelen, rode pluche zetels beneden, houten banken hogerop. Het biedt plaats aan 2.100 toeschouwers die allen een uitstekend zicht hebben op de piste waarvan de vloer en de rand — zoals we kennen van de Russische circussen die sinds 1956 in het westen kwamen — bedekt zijn met veelkleurige kleden.

Tijdens een boottocht op de Moskwa ontdekt men dit tentcircus dat opgesteld staat in het Kultur- en Ontspanningspark Gorki. Ook in dit circus zijn de 2.200 plaatsen dagelijks uitverkocht. Als men weet dat in de Permanente Tentoonstelling der Economische Verwezenlijkingen van de USSR een openluchtcircus bestaat met 1.000 plaatsen, komt men tot een totaal van circa 8.500 mensen die dagelijks het circus bezoeken, want zowel

het oud circusgebouw (2.100 plaatsen) als het nieuw circusgebouw (3.300 plaatsen) zijn elke dag uitverkocht.

Vernadski-Prospekt te Moskou. Foto gemaakt tussen 18.30 en 19 uur. Het publiek stroomt het nieuw circusgebouw binnen dat in 1971 voor het publiek werd opengesteld en, sindsdien, door 4 miljoen toeschouwers werd bezocht.

Ouderwets, maar toch een circus met enorm veel sfeer, mede geschapen door het feit dat het circus barstensvol zit tegen 19 uur met een ontvankelijk publiek dat al applaus opbrengt van zodra het orkest inzet. Een orkest dat in de hoogte zit rechtover de artiesteningang en, zoals we ook weten van vroegere voorstellingen te Brussel, zeer uitgebreid is (hier 25 muzikanten) en waarin de schetterende circusmuziek wordt getemperd door symfonische bewerkingen, waarbij violen — en zelfs een piano — een belangrijke rol spelen, alhoewel het koper heus niet ontbreekt !

Nadat de spreekstalmeester het programma

heeft aangekondigt, valt de overvloedige belichting op — zwak punt in zoveel circussen bij ons ! — waarbij talrijke gekleurde filters worden gebruikt voor de lichtkaatsers om een warme sfeer te scheppen en bepaalde nummers op vakkundige wijze beter tot hun recht te doen komen.

Wat ik geleerd heb bij dit eerste bezoek aan een circus in Rusland en niet wist van de voorstellingen van het Circus van Moskou te Brussel : elk circusprogramma heeft een titel of thema. In dit oud gebouw is het *Vader en Zoon*, in verband met verscheidene nummers gebracht door een vader en zijn zoon, of toch in familieverband; in het nieuw gebouw

te Moskou had het programma de naam *Jeugd van ons land* (uiteraard door de jeugdige leeftijd van alle medewerkers) en te Leningrad zagen we een voorstelling in een tentcircus *Bol van de Dapperheid* in verband met het laatste nummer in het programma, door twee meisjes die met motorfietsen in een in de ruimte hangende metalen bol rondraasden.

Ik kan hier uiteraard het programma niet bespreken. Ik moet mij beperken tot een paar karakteristieken. Opvallend is dat talrijke nummers een combinatie zijn van verschillende circusdisciplines — vaak de meest onverwachte! — en uitgevoerd aan een soms ingewikkelde apparatuur (die wordt 'uitgevonden' in de Staatscircusschool) en doorgekruist door uitstekende repriseclowns.

Wat een circusspektakel in Rusland op zo'n hoog niveau tilt, is vooral de regie. Bij ons beperkt de taak van een regie in het circus zich bij het bepalen van de volgorde der nummers, met een uitstekend nummer juist voor de pauze, opdat het publiek dan van gedachten kan wisselen in de circuskantien of in het café naast het circus en, het beste nummer als uitsmijter, alweer om de *mondreklame* te voeden.

Bij de Russen is die regie opgevat zoals bij een toneelregie. Circusregisseurs komen trouwens vaak uit de toneelwereld of studeerden aan een toneelschool.⁶

De wijze waarop een nummer wordt ingeleid, voorgebracht, belicht, alles getuigt van een

goed doordachte regie, waarbij de regisseur uiteraard profiteert van het feit dat alle artiesten een balletopleiding hebben gekregen en de manier waarop zij zich in de piste bewegen al een beeld van schoonheid schept op zichzelf. Niet alleen aan het groeperen van de medewerkers aan een nummer, maar binnen een nummer zelf, kan men deze regie aanvoelen.

Het nieuw circus van Moskou

Bijna aan het einde van de kilometerlange Vernadski-Prospekt, die leidt naar de Universiteit, waar de Moskwa langs de Leninberg stroomt, staat een ultra-modern gebouw, dat in 1971 voor het publiek werd opengesteld: het nieuw circus van Moskou, het grootste vast circusgebouw ter wereld, waarvan het amfiteater plaats biedt aan 3.300 bezoekers.

Gebouwd uit staal, beton en glas, staat het op een terras te midden van groenaanleg.

Eén zijde weerspiegelt zich in een reusachtige vijver. Estetisch een mooi gebouw, met een volledig glazen buitenwand waardoor men de wandelgang kan zien van verschillende meter breed, met vestiaires — hier, zoals in alle andere spektakels (concert, ballet, opera) gratis — en talrijke stalletjes waar men bier, wijn, limonade, belegde broodjes, gebak, enz. kan kopen. Zoals in onze velodrooms worden de plaatsen aangeduid door *Blok A, B, C* enz. Men moet trappen beklimmen om in de binnenruimte te

komen om zijn plaats op te zoeken in het amfiteater. Hier geen *placeuses* die, zoals bij ons gewoonte is, er nadrukkelijk aan herinneren 'dat men de dienst niet mag vergeten', terwijl ze u naar uw plaats loodsen. (Een programma kon men al bij de ingang kopen. Het kost 5 Belgische frank, maar is niet meer dan een dubbelgevouwen blad met enkel de aankondiging van de nummers, zonder foto's).

Iedereen zoekt aan de hand van het op zijn entreekaartje aangeduide rij en nummer van stoel, zijn plaats op. En dat gaat moeiteloos en vlug. Want tegen 19 uur (alle spektakels in Rusland beginnen zo vroeg) zijn de 3.300 plaatsen bezet.

Om de lezer een idee te geven van de reusachtige afmetingen van dit circus: achter het traditioneel rode gordijn dat de artiesten-ingang van de piste scheidt, is er een enorme ruimte, waar nog een piste ligt, bestemd voor repetities en training. Rond die piste bevinden zich, verdeeld over drie verdiepingen, de kleedkamers, één voor elke artiest. Verder is er een sportzaal, een bibliotheek en een eetzaal. Het is nu eenmaal zo dat het circus het tweede tehuis is van de artiesten, die er gewoonlijk 's morgens repeteren en pas 's avonds laat, als het publiek na de avondvoorstelling de zaal heeft ontruimd, het gebouw verlaten. In de stallen kunnen vijftig paarden staan en een vleugel van het gebouw is ingericht als verblijf voor de roofdieren.

Dit ultra-modern gebouw heeft, uiteraard, niet zoveel sfeer als het oud circus aan de Tsvetnoi-Boulevard. De grote ruimte sluit een gelijkaardige intieme sfeer uit, evena's de gladde, bleekhouten klapstoelen, die gans het amfiteater vullen (er zijn geen 'loges' in dit circus).

Airconditioning sluit ook de typische circusgeur uit...

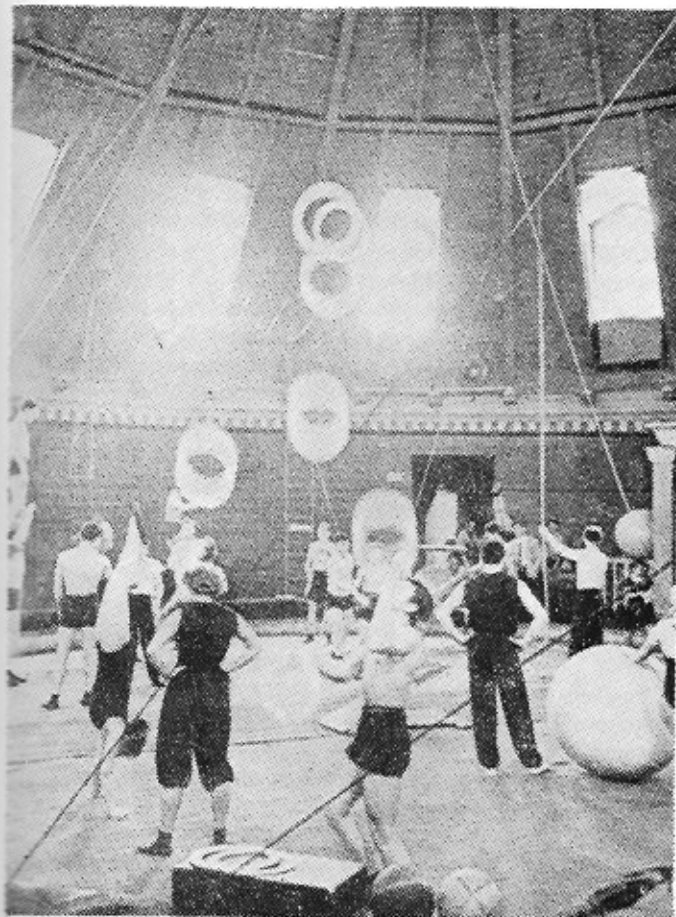
Ontworpen in 1967 werden vanzelfsprekend de nieuwste technieken aangewend bij de bouw van dit circus. Terwijl voor het voorlaatste nummer in het programma — een meisje dat werkt aan het losse koord — gans het circus in het duister is gehuld en de artieste alleen wordt belicht door een sterke lichtkaatser, verdwijnt de piste in de grond, in een kelderruimte van ruim 10 meter diep. Daar wordt de piste opzij geschoven (door transportbanden) en komt een andere piste in de plaats die, door een systeem van liften, omhoog wordt gebracht. Op die piste staat de

kooi klaar voor het roofdierennummer, dat als laatste op het programma staat. Er kan ook een andere piste omhoog worden gebracht voor *Circus op IJs* (dat men in 1966 te Brussel heeft kunnen zien) en een derde, met een bassin, voor waterpantomimes. Dit verdwijnen en verschijnen van een andere piste gebeurt in de tijdspanne van 5 minuten. De man die de operatie doet kan alles controleren op TV-schermen die in het bedieningstableau zijn ingebouwd. Een ander technisch snuffje. Zoals altijd begint de voorstelling met een defilé van alle medewerkende artiesten. Ze komen echter

niet in de piste langs de gewone artiesten-ingang. Die wordt op dat ogenblik versperd door een enorme trap (minstens 40 treden) van waarop de acrobaten, jongleurs, trapezisten, clowns en dompteurs in de arena afdalen. Na dit defilé verzinkt deze trap in de grond. In het tweede deel van het programma wordt diezelfde trap — die dan een gewoon vlak is zonder treden — in de hoogte gehesen tot hij als een vertikaal platform in de vrije ruimte uitsteekt boven de artiesteningang. Dáár maken de repriseclowns dan een van hun nummers.

Nog een technisch snuffje: de wirwar van touwen, kabels, longes en stalen ramen voor de trapezisten zijn hier aan het oog onttrokken. Alles zit ingewerkt in de (zeer hoge) koepel van het gebouw en als de spreekstalmeester een luchtnummer aankondigt, gaan beide helften van de koepel uiteen en boven de piste hangt dan wat nodig is voor een bepaald nummer, maar verdwijnt weer als het luchtnummer gedaan is. Zo wordt het uitzicht van de circuskoepel esthetisch gehouden en leidt de chaos van touwen en kabels de aandacht van de toeschouwer niet nutteloos af.

Elk jaar worden nieuwe circusgebouwen in gebruik genomen in de USSR, zoals dit, te Woïgograd, een moderne konstruktie van staal, beton en glas, die plaats biedt aan 2.000 toeschouwers.

Dagelijkse training in de Circusschool te Moskou.

Fantastische ruiters van het Iriston-ensemble, opgeleid door Mikhaïl Toeganov en nu gepresenteerd door diens dochter Dzerana.

Ook te Leningrad stroomt het publiek tegen 19 uur dagelijks naar het circus. In dit geval het tentcircus Majak. Het vast circusgebouw van Leningrad was, op het ogenblik van mijn bezoek, gesloten in verband met verbouwingswerken.

Circusschool

De Russische circusschrijver Alexander Nilin verstrekte mij volgende bijzonderheden over de circusschool die in 1927 werd gesticht te Moskou.

„Wie zich als leerling aanmeldt, moet beginnen met een foto van zichzelf voor te leggen. En bij de eerste oproep is het weer het uiterlijk dat grote aandacht krijgt.

Een circusartiest moet aantrekkelijk zijn om te zien. Het gaat hier echter niet alleen om een fraai figuur en een mooi kapsel — men moet een persoonlijkheid hebben.

De tweede ronde van het toelatingsexamen bestaat uit het testen van de speciale eigenschappen van de betrokkene. Men moet daarbij bedenken dat dit voor de in haar soort enige en eerste circusschool ter wereld van principiële betekenis is. In de hele wereld is het namelijk gebruikelijk dat de circuskunst een familie-aangelegenheid is, die van vader op zoon wordt overgebracht. Maar de leerlingen van de Moskouse school zijn voor het grootste deel leken op het gebied van de circuskunst. Een aantal bestaat uit sportlui. De leraren in de speciale vakken zijn echter allen oud-circusartiesten.

Tenslotte wordt er onderzocht of betrokkenen aan bepaalde artistieke voorwaarden kunnen voldoen en of zij muzikaal zijn. Wie dit alles goed doorstaat, zal zich moeten onderwerpen aan een examen dat de algemene ontwikkeling test.

In het eerste jaar van de gymnastisch-acrobatische afdeling, krijgen de leerlingen een algemene opleiding. Aan acrobatiek, gymnastiek, jongleertechniek en evenwichtkunst wordt een gelijk aantal lesuren besteed. Daarnaast staan er o.a. ballettraining en schminktechniek op het lesrooster.

Tijdens het tweede jaar begint de specialisering. Uiteraard wordt er dan meer tijd aan het keuzevak gewijd. Twee dagen per week worden echter uitgetrokken om zich te bekwaamen in technieken, waaruit later een 'tweede nummer' kan ontstaan.

In het derde en vierde jaar wordt het diploma-nummer voorbereid. In ruwe vorm is dit aan het einde van het derde jaar gereed en nadat men de vuurdoop in de circuspraktijk achter de rug heeft, wordt in het laatste jaar het nummer onder strenge regie afgewerkt. En eerst als de opleiding geheel is voltooid, zal de artiest aan het publiek worden voorgesteld.

De oefenpiste van het circus heeft de standaardmaat van 13 meter diameter. Naast de opleiding voor het eigen nummer wordt er ruime aandacht besteed aan algemene vorming, waarbij het culturele element niet wordt vergeten. Er zijn permanent 500 leerlingen bij de staatsschool in opleiding. In de loop der jaren heeft deze school duizenden circusartiesten afgeleverd, onder wie vele beroemdheden als de clowns Karandache en Popov, die nu zelf leraar aan de school zijn."

Circusmuseum

Te Leningrad — waar ik ook een tentcircus bezocht dat de naam droeg Groot Zomercircus Majak en dat permanent staat opgesteld langs de Moskovski-Prospekt en dus, in feite, geen reizend tentcircus is — had ik de gelegenheid het circusmuseum te bezoeken dat wordt bestuurd door de heer Alexander Levin, die niet minder dan 800.000 museumstukken bij elkaar heeft gebracht en gekatalogeerd. Daaronder zijn 4 000 boeken en tijdschriften.

Uitstekende repriseclowns

Toen het Circus van Moskou in 1956 voor de eerste maal naar Brussel kwam, bracht het ons de revelatie van de clown Oleg Popov, van wie de reklamediensten van het Koninklijk Circus te Brussel een vedette hebben gemaakt, wat uiteraard in strijd is met de opvattingen over de artiesten bij de Russen, waar Popov inderdaad een heel populaire figuur is, maar niet in de pejoratieve betekenis van star volgens onze westerse begrippen.

Popov had echter al een beroemde voorganger gehad: de kleine Karandache, die ik in 1958 nog te Parijs heb gezien met het Circus van Moskou, in zijn beroemde entree van het gebroken standbeeld. Sindsdien bewezen de Russen over een grote reserve uitstekende clowns te beschikken, die echter een andere functie

hebben in het circensisch spektakel dan bij ons. Het zijn namelijk repriseclowns, dat wil zeggen dat ze vrijwel na elk nummer in de piste komen, hetzij om een nummer te introduceren, hetzij om een nummer dat voorbij is te parodiëren. Daarbij geven zij blijk van een veelzijdige vakopleiding: het zijn ook goede jongleurs, acrobaten, koorddansers, trapezewerkers, enz.

Een entree door een koppel clowns die gedurende twintig minuten of een half uur (zoals in de tijd der Fratellini) de piste vulden, ziet men niet in het Russische Circus. Ook niet de traditionele types die wij kennen: de witte spreekclown en de domme August. Die repriseclowns — zoals ze in het vakjargon van het circus heten — zijn niet nieuw. Zij bestonden in het circus al vóór de grote entrees door beroemde clowns werden opgebouwd, clowns die vedetten werden, maar, jammer genoeg, elkaar zo onbeschaamd plagieerden en nu sinds driekwart eeuw steeds dezelfde sketches brengen in onze circussen, waardoor Frederico Fellini in zijn beroemde film kon bewijzen dat 'de clown dood is'.

Rusland beschikt, zoals al gezegd, over een groot aantal repriseclowns, die meestal met twee werken. Zo zagen wij, sinds 1956, de repriseclowns Joeri Nikoeline en Mikail Chovidine; Vassili Mozel en Viktor Rosjtjin; Vekchin en Vassiliev, en, onlangs, Valerie Serebriakov en Stavislav Chtchoekin. Typisch voor de Russische clowns is dat ze heel weinig geschminkt zijn. Denk b.v. aan het beroemde masker van Albert Fratellini, waar kinderen zo vaak bang van waren! Bij Popov, bij Nikoeline, bij Serebriakov, slechts een licht aangedikte neus en de ogen onderstreept door witte of zwarte lijnen. Geen uitbundige rosse pruiken, geen buitenissige pakken. Hun sketches zijn altijd aan de zonnige kant. Men moet nooit gieren met boertige effecten. Men glimlacht met innemende humor...

André Minne

Antwerpsesteenweg 415, 9110 St.-Amandsberg

1 Henri Thétard: 'La Merveilleuse Histoire du Cirque' Prisma/Paris - 1947.

2 Jo van Doveren: 'Hooggeëerd Publiek' Elsevier/Amsterdam/Brussel - 1948.

3 Pierre Mariel: 'De Fratellini, de geschiedenis van drie clowns,' bewerkt door J.W.F. Weremeus Buning. Em. Querido/Amsterdam - 1924.

4 Henri Thétard: 'Les Fratellini'. Prisma/Paris - 1947.

5 Albert Fratellini: 'Nous les Fratellini'. Grasset/Paris - 1955.

6 De heer Pjor Abolimov, huidig directeur van het Circus van Moskou, is niet geboren en getogen in de circuswereld. Hij is een deskundige op gebied van ballet- en teaterkunst.